

Hallo Annabel,

Dank voor je mooie brief. Natuurlijk noem je mij 'je', zoals ik ook jou 'je' noem. Dat voelt goed. En ja, ik ben in mijn leven ook best wel van de hak op de tak gesprongen, hoewel ik de meeste projecten die ik ben begonnen wel heb afgemaakt. Dat gaf mij dan het fijne gevoel weer met iets nieuws te kunnen beginnen. Veel van wat je over jezelf vertelt voel ik helemaal met je mee. Interesse in mensen, in religies, moeite met klakkeloos wat aannemen en vragen, doorvragen en geen genoeg nemen met gekunstelde, halve antwoorden. Het moet wel echt ergens over gaan en toe leiden, zodat de wereld er misschien een beetje beter uit gaat zien. Waarom geloof ik eigenlijk, en als ik over de liefde van God praat, wie is die God dan? Goeie vragen. En tegelijk beseft ik dat elke vraag oneindig veel meer kan inhouden dan welk antwoord ook kan geven. Ik ga daarom proberen om niet al te abstract op jouw vragen in te gaan, hoewel ik daar ook weer niet helemaal aan ontkomen zal.

Ik heb ergens ver weg in mijn voorouderlijke lijn Joodse wortels en die zijn belangrijk geweest in mijn leven. Ik heb je al verteld dat ik vroeg de Biblebelt heb verlaten – ik was 17 toen ik op de SS Nieuw Amsterdam ging varen. Ik kon niet veel met die zekerheid waarmee al die geloofsgemeenschappen in ons dorp (Oldebroek, bij Elburg) de waarheid in pacht meenden te hebben. Daar kwam bij dat mijn moeder overleed toen ik 11 jaar was en er met dood, hel en verdoemenis van alles werd gedaan dat ik niet van haar had geleerd. Dat moest toch anders kunnen. Tijdens een reis van New York naar Rotterdam kwamen we in een storm terecht met orkaankracht (12 Beaufort). Kort daarvoor had iemand in New York voorspeld dat de Nieuw Amsterdam tijdens die reis zou vergaan. Daar werd nogal wat geloof aan gehecht aan boord, en de ruwste zeebonken gingen ineens religieuze vragen stellen: Is er leven na de dood? Kan ik God ontmoeten? Enzovoorts. Ik natuurlijk ook.

Bij slecht weer en zeeziekte had ik de gewoonte om naar buiten te gaan – frisse lucht en je ziet het gevaar in de ogen. Dat mocht tijdens die storm alleen op het bovenste dek. Daar had ik een gesprekje met God: "Is dit het dan God? Zeventien jaar dat is niet zo'n lang leven. Maar goed, voor mijzelf kan ik daar nog wel vrede mee hebben, maar niet voor die andere tweeduizend mensen op dit schip. Die kunt U toch niet zomaar allemaal laten vergaan?" Na dit gesprekje kreeg ik innerlijke rust en kon ik mijn angsten laten varen. Ik heb een dag lang genoten van die storm. Van de woeste oerkrachten van de natuur, van de staalblauwe hemel toen het wolkendek verdween. Van de brekende golven met enorme watergordijnen waarin de zon ontelbaar veel regenbogen tevoorschijn toverde. Heel bijzonder. En naarmate de wind wat ging liggen kwamen er steeds meer mensen aan dek, en samen gingen we dan een dekje lager om maar niets te hoeven missen van die regenboogpracht. Kijk, dit lag meer in de lijn van mijn moeder. Deze ervaring gaf me een soort oervertrouwen dat ik nooit meer ben kwijtgeraakt. Ik denk dat ik daarom in God ben blijven geloven, hoewel ik ook heel kritisch ben gebleven met betrekking tot hoe 'geloof' in het algemeen werd gebruikt en misbruikt. Garanties kun je niet geven, ik heb 'God' niet gezien maar wel ervaren, en het 'en toch...' is gebleven.

Na een half jaar varen heb ik de heao in Arnhem gedaan (marketing) en toen vond ik het weer hoog tijd om elders te gaan kijken. Dat werd Ivoorkust in West-Afrika – 2,5 jaar vrijwilligerswerk in plaats van militaire dienst. Daar kwam ik tot de ontdekking dat er ook heel andere manieren waren om naar het leven, de werkelijkheid, de kosmos en naar ‘waarheid’ te kijken dan de Westerse. Ik heb daarna ook nog een tijdje in de marketing gewerkt, bij een uitgeverij van schoolboeken. Daar kreeg ik goed contact met de redacteur wiskunde en we hadden mooie discussies over de grondslagen van de wiskunde en de westerse wetenschap in het algemeen. De Westerse, Griekse (Pythagoras, Archimedes, enzovoorts) basis was voor mij te smal en we concludeerden al snel, dat, als we onze discussies zouden voortzetten, hij geen wiskundeboeken meer kon maken en dat ik maar beter de marketing kon verlaten en filosofie zou moeten gaan studeren. Dat werd theologie en filosofie en ik heb er geen moment spijt van gehad. Om de Bijbel in de grondtalen waarin ze is geschreven te kunnen lezen, moest je Hebreeuws en Grieks leren, en dat was te gek. Vooral het Hebreeuws was voor mij thuiskomen – vanwege die verre Joodse wortels, maar ook omdat het voelde als Afrika, niet Westers dus.

Thuiskomen, vooral omdat het Hebreeuws uiting geeft aan eenheid, liefdevolle verbinding in open structuren en bescheidenheid als het gaat om het kennen van God, die je nooit voor je eigen karretje kunt spannen. In het Grieks gaat het daarentegen vooral om onderscheid, gesloten systemen, verdeel en heers en onveranderlijke kennis die je voor je eigen belang inzet. Wat ik in de theologie ook leerde, was dat er in het Christelijk geloof maar heel weinig mensen waren die mijn Hebreeuwse ervaring van het Oude Testament met mij deelden. En ook dat de meesten hun eigen Westerse rationale denkmodellen erop projecteerden en dwingend voor ‘waar’ hielden. En wat bracht die Westers Christelijke waarheid vervolgens? Kruistochten in de Middeleeuwen, religieuze oorlogen, slavernij, kolonialisme, neokolonialisme, wereldwijd kapitalisme, uitbuiting van arm door rijk, uitputting van Moeder Aarde, klimaatverandering en ga zo maar door. Dat moest toch anders kunnen.

In de filosofie heb ik geleerd om te letten op ontwikkelingen in de natuurkunde, die nieuwe tijdperken in het Westerse denken op gang brengen. Dat begon al in het oude Griekenland in de 6^e eeuw voor Chr. toen natuurkundigen het mythologische wereldbeeld van Homerus kritisch gingen benaderen. Socrates, Plato en Aristoteles gingen op grond daarvan op hele nieuwe manieren denken met een enorme invloed op het Westers denken als gevolg. Op dezelfde manier hadden natuurkundigen als Copernicus, Keppler en Galileï een enorme invloed op het moderne denken sinds Renaissance en Reformatie in de 16^e eeuw. En nu, sinds het midden van de 20ste eeuw, komt er met de relativiteits- en kwantumtheorie weer een heel nieuw tijdperk aan, waarin alles anders wordt gezien en beleefd dan voorheen. En elke keer opnieuw bleek het menselijk verstand te beperkt en moest worden uitgebreid om iets van het geheel te snappen. Dat komt al meer in de buurt van de Hebreeuwse beleving, maar nu mogen in de natuurkunde, de filosofie, de wetenschap ook de ‘zachte’ krachten als het mysterie, het niet weten, universele verbondenheid, holisme, gastvrijheid, liefde enzovoorts weer meedoen. Ik vind dat hoopvol en het sterkt me in het geloof dat ondanks alles iets in het universum meewerkt ten goede en ik noem dat: de liefde van God.

Waarom geloof ik daarin en wie is dan die God? Weet je, voor mij geeft elke theologie, elke religie een poging weer om te beschrijven wat niet of in ieder geval maar ten dele beschreven kan worden. Dus elke zekerheid van menselijke 'beschrijvingen' van God neem ik met een korreltje zout. Ik kijk liever naar wat het geloof in die God doet met mensen. Hoe je God ziet bepaalt ook hoe je in de wereld staat. Zie je Hem als almachtig, dan word je zelf ook zo naar je medemens. Zie je Haar als alwetend, dan word je arrogant, omdat je stiekem wel weet, maar verdringt, dat je het toch nooit helemaal zult snappen, je kennis beperkt blijft. Zie je Hem of Haar of ... (voor mij blijft God wel een adres met wie ik persoonlijk contact houd) als liefdevol, dan wil je die liefde met iedereen delen. En dan denk ik aan wat jullie in BuurtBuik doen, maar ook hoe jullie op de kleine schaal van jullie eigen gezinnetje midden in Amsterdam in vrede de coronatijd proberen door te komen, of hoe religies elkaar kunnen verrijken in plaats van bevechten, of hoe mensen voor elkaar en voor de planeet van betekenis willen zijn. Het kan anders en daar ga ik voor. Een druppel op de gloeiende plaat? Ja, maar die ene druppel kan wel net het verschil maken. En stiekem droom ik dat nu de tijd rijp is dat die druppel wereldwijd gedeeld wordt, viraal gaat en verlichting gaat geven, dat gesloten systemen opengaan en dat het experiment aarde met een liefde die alle verstand te boven gaat zal worden gevuld.

Ik ben heel benieuwd of er bij jou met dit alles iets resoneert en hoe jij met deze vragen om gaat. Ik denk, dat als je ophoudt met zoeken naar antwoorden, ook het geloven ophoudt. In die zin zijn jij en ik dus heel gelovig. Word je er blij van, of moedeloos? Houdt het je op de been? Waar krijg jij de energie van om te blijven zoeken, enzovoort en zo verder ...

Met een warme groet,
Jan